

Oginskių paveldo sugrįžimas

Oginskių paveldo Rietave praradimai ir atgimimas 1914–2014 m. laikotarpiu

1909 m. Rietave mirus M. K. Oginskio vaikaičiui Bogdanui Oginskiui, vyriškoji Oginskių giminės šaka nutrūko. Per visą tuometinę Rusijos imperiją, kuri nuo 1795 m. laikė užgrobusi Lietuvos teritoriją, nusirito ažiotažas dėl tolesnio Oginskių paveldo likimo. Barbarišką verdiktą šiuo klausimu nulėmė 1914 m. prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas. Rietavo dvaro sodybą užgriuvo pirmoji naikinimo banga. Ypač nukentėjo Oginskių rūmai. Buvo išgrobstytos meno ir istorinės vertybės, sunaikinta biblioteka, nuplėšta varinė stogų danga. 1924–1926 m. iš unikalaus kultūros ir apšvietos židinio liko krūva griuvėnių ir šiukšlynai. Po keleto metų sunyko ir įspūdingos oranžerijų arkados – Rietavas, o kartu ir visa Lietuva, prarado daugiatastantinę nuo XIX a. pr. formotą kunigaikščių Oginskių dekoratyvinių augalų kolekciją.

1992 m., švenčiant pirmosios elektrinės Lietuvoje šimtmečio jubiliejinę sukaktį, Rietave buvo atkurtas kunigaikščių Oginskių rūmų portikas ir parterio žibintai.

Vytautas Rutkauskas nuotrauka, 2012 m.

Antroji naikinimo banga atsirito 1941 m. prasidėjus Antrajam pasauliniam karui. Griuvėsiais virto ne tik Oginskių rūpesčių perstatyta centrinė miesto dalis, bet ir šalutinės gatvės bei vakarus nuo dvaro sodybos stovėjęs mechanizuotų dirbtuvių kompleksas su istoriniu pirmosios elektrinės pastatu.

Trečioji naikinimo banga Oginskių dvaro sodybos kvartalą pasiekė sovietmečiu: buvo galutinai sugriautos akmeninės vandens malūno sienos, Oginskių laidojimo koplyčioje užsimota įrengti elektros transformatorinę pastotę, sunaikinta šiaurinė Baltųjų vartų ir parko apsauginės sienos dalis. 1972–1975 m. dvaro sodybos vietoje pradėjus statyti didžiulį Rietavo tarybinio ūkio technikumą (dab. Zemaitijos kolegija) standartinių pastatų kompleksą, buvo sugriauti mūriniai Oginskių svirnai su skliautiniais rūsiomis, kiti monumentalūs statiniai.

Organizuotas visuomenės pasipriešinimas Oginskių paveldo naikinimui subrendo 1980–1987 m., vadovaujant tuo metu Kaune gyvenusiems, buvusiems tarpukario Rietavo gimnazijos auklėtiniams Adolfui Liaugaudui, Justinui Kontrimui bei kitiems švietuliams. Prasidėjo kova dėl pasmerktos nugriauti Bogdano Oginskio muzikos mokyklos išsaugojimo. Šiuo metu čia įsikūręs Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus. Didelę reikšmę koordinuojant prasidėjusius procesus turėjo Lietuvos kultūros fondo Rietavo klubo „Pilalė“ veikla. Šios organizacijos aktyvumo dėka kilo tuometinis Rietavo parko ir dvaro sodybos tvarkymo taktikos sąjūdis, buvo paruošta ir 1991–1992 m. sėkmingai įgyvendinta pirmosios Lietuvos elektrinės šimtmečio sukakties paminėjimo darbų programa. Pastarosios programos sėkmę didele dalimi lėmė pozityvus šios sukakties organizaciniam komitetui vadovavusio Lietuvos energetikos ministro prof. Leono Ašmanto bei jo pavaduotojo Sauliaus Kuto požiūris ir organizuotumas. Daug dėmesio jai skyrė ir pirmasis UAB „Lietuvos paminklai“ direktorius Alfonsas Jocys, Vytauto Girdvainio vadovaujamų Klaipėdos elektros tinklų inžinerijos personalas, kauniečiai projektuotojai Kęstutis Linkus, Nijolė Šveigždienė ir kt. Konkretūs darbus, suprantama, telo nuveikti patiems rietaviškiams, kultūros paveldo restauravimo bendrijai „Rietuva“.

Minėtos programos sėkmė ir ją įgyvendinant įgyta patirtis turėjo didelę reikšmę visai tolesnei Oginskių paveldo Rietave atgimimo raidai bei plačiosios visuomenės samoninės formavimuisi. Brendo ir muziejaus steigimo vizija, kurią 2000 m. realizavo tais pačiais metais atsikūrusios Rietavo savivaldybės taryba.

Vytautas Rutkauskas

Paskutinis kunigaikščių Oginskių rezidencijos rūmų centrinės dalies vaizdas. Nėlinomas fotografas. Rietava, 1924 m. Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus

Griauamos Oginskių oranžerijos arkadų vaizdas. 1937 m. Nuotraukos autorius nėlinomas. Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus, F.281

Buvusios kunigaikščių Oginskių dvaro sodybos parterio vaizdas 1991 m. Vytautas Rutkauskas nuotrauka. Rietavas

Buvusios Rietavo dvaro sodybos rūmų teritorijos vaizdas archeologinių tyrimų metu – 1992 m. Vytautas Rutkauskas nuotrauka. Rietavas

Atstatomas Oginskių dvaro sodybos parterio fontanas 1992 m. Vytautas Rutkauskas nuotrauka

Rietavo dvaro sodybos fragmentas. Vytautas Rutkauskas nuotrauka, 2013 m.

Buvusios kunigaikščių Oginskių muzikos mokyklos griuvėsių vaizdas. Priekiniame plane – tarpukario Rietavo gimnazistai, daug nusipelnę, kad šis kultūros istorijos paminklas būtų išsaugotas ateities kartoms. Vytautas Rutkauskas nuotrauka, 1987 m.

Restauruotame istorinėse muzikos mokyklos pastate 2000 m. įsikūrė Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus. Vytautas Rutkauskas nuotrauka, 2004 m.

Oginskių dvaro sodybos parterio žibintai. Vytautas Rutkauskas nuotrauka, 2012 m.

1992 m. atstatyti Rietavo dvaro sodybos Baltieji vartai. Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus

Tradicija tapusių Europos paveldo dieną metu Rietave iškilmingai pagerbiamas ir kunigaikščių Oginskių atminimas. Vytautas Rutkauskas nuotrauka, 2008 m.

Oginskių memorialinė koplyčia užbaigta restauravimo darbus. Vytautas Rutkauskas nuotrauka. Rietavas, 2010 m.

Taip atrodo įvažiuojamas į Rietavo dvaro sodybą pro Baltuosius vartus 1991 m. rudenį. Vytautas Rutkauskas nuotrauka. Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus

1992 m. atstatyti kunigaikščių Oginskių Rietavo dvaro sodybos Baltieji vartai ir jubiliejinė elektros žibintų linija, vedanti Parko gatve nuo buvusios elektrinės link istorinių rūmų parterio. Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus

Lietuvos elektrifikacijos 100-mečio jubiliejinės lentos ant Rietavo dvaro sodybos Baltųjų vartų vaizdas. Šaltinis: Regimantas Mielūkis, arch. Algis Zebekauskas. Vytautas Rutkauskas nuotrauka, 1992 m.

Rietavo miesto vaizdas iš buvusio Oginskių dvaro ofisinio bokšto. Vytautas Rutkauskas nuotrauka

